

Socialister och positivister diskutera kapitalets och arbetets problem

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Socialister och positivister

diskutera kapitalets och arbetets problem.

(Bref från Stockholm till)

Socialdemokratiska klubben hade till öfverläggningsämne vid sitt senaste sammanträde; den 31 augusti, till hvilket äfven utom stående personer hade tillträde, uppsatt frågan: "Är kapitalet fiende till arbetet?" Samma fråga hade diskuterats vid ett föregående likaledes offentligt sammanträde. Men då voro de egentligen ledande inom klubben förhindrade att närvara, hvarför man beslöt att fortsätta diskussionen en annan gång. Nu hade, utom klubbens främste män, dr A. F. Åkerberg och hr Aug. Palm, äfven öfriga ledamöter talrikt infunnit sig, hvarjemte rätt många personer utom klubben, bland dem någre positivister, voro närvarande. Man väntade sig därför en liflig och intressant diskussion, något som ock blef fallet.

Först uppträdde dr Åkerberg med ett kortare föredrag, hvars hufvudsakliga innehåll var följande:

Kapital i nationalekonomisk mening är all sådan egendom eller förmögenhet, som själf är produkt af menskligt arbete och användes såsom medel till ytterligare produktion. Rena naturprodukter, som kommit till stånd utan menskligt arbete, äro icke kapital. Ett stycke jord eller land i dess naturliga, obrukade tillstånd är icke kapital. Kapitalet i nationalekonomisk mening utgöres af byggnader, maskiner, verktyg, som tjena till produktion af förråd af råämnen, halfabrikater m. m. äfvensom af sådana råvaror, som förbrukas i och för produktionen, t. ex. kol. Äfven förbättringar å jorden, hvilka åstadkommit genom odling, gödsling, dränering m. m. äro kapital.

Näringsmedel, kläder, hus att bo uti m. m. äro icke kapital. De äro till för att användas till tillfredsställande af menskliga behof eller förbrukas. Det är alltid förbrukningen som är produktionens ändamål. Kapitalet (produktionsmedlen) är därför till för att hjälpa till att frambringa sådant som kan af menniskan förbrukas, som kan tillfredsställa menskliga behof.

Att säga att kapital i denna allmänna mening är en fiende till arbetet eller arbetaren vore därför helt och hållet meningslöst. Det vore det samma som att säga, att de medel menniskan vid sin verksamhet måste använda för att nå ett gifvet resultat vore fiende till själfva verksamheten och till det åsyftade resultatet.

I privatekonomisk mening är kapital all den egendom eller förmögenhet, som för innehafvaren är en källa till inkomst. Allt hvad som är kapital i nationalekonomisk mening kan äfven vara privatkapital, men man kan icke säga, att allt som är privatkapital äfven är kapital i nationalekonomisk mening. Reverser och andra värdepapper t. ex. äro icke något kapital i denna mening, ty de representera blott en öfverflyttning af värden från en person till en annan, men öka icke summan af samhällets egendom eller nationalförmögenheten, således icke heller den del deraf som användes till produktion. Men de äro obestriddligen för innehafvaren en källa till inkomst utan eget arbete; således äro de privatkapital. Jordegendomens — genom folkökningen, kommunikationernas förbättring och kulturutvecklingen i dess helhet — stegrade värde skapar intet kapital i nationalekonomisk mening; ty det representerar blott en tillökning i den tribut, som jordegendomens innehafvare upptager af arbetet, men ökar ej summan af hela samhällets kapital; men oemotsägligen är det en kapitaltillökning för innehafvaren.

Det är nu tydligt att det endast är kapital i privatekonomisk mening, som kan vara en fiende till arbetet, eller egentligen till arbetaren. Det blir det derigenom att det exploiterar arbetet, att det genom konkurrensen nedtrycker arbetslönen till ett existensminimum och själf tager öferskottet.

Till försvar för privatkapitalet anføres (se Brockhaus' Encyklopedie, artikeln "Kapital") att "äfven om kapitalisten ej omedelbart deltar i arbetet, så utöfvar han dock en funktion i produktionens allmänna ordning". Härvid må anmärkas: Denna funktion vill socialismen låta samhället öfvertaga i en rättvisare fördelnings intresse.

"I det han uppfyller denna funktion", såges det vidare på samma ställe, "utsätter han sitt kapital för en risk just på grund af den bestående ekonomiska ordningens egendomlighet." Det är rätt egendomligt, må man väl säga, att se huru en försvarare af den bestående ekonomiska ordningen just i sitt försvar för den samma gifver en så slående kritik af dess hufvudbrist, den oreglerade produktionen.

"Äfven ett kollektivistiskt organiseradt sam-

hälle", såges det slutligen, "i hvilket produktionen tillhörde hela samhället, måste hafva särskilda organer, som skapas och underhållas af produktionens afkastning, organer som reglera produktionskrafternas fördelning efter konsumtionens behof; och att denna metod skall för samhället blifva förenad med mindre kostnad än den nu bestående är endast en hypotes, för hvilken den hittills varande erfarenheten icke kan lemna något bevis."

Om så är, om den vinst kapitalisterna skörda icke utgör mera än hvad som skulle åtgå för dessa "organer" — hvarför äro icke då kapitalisterna villige att med uppgifvande af sin närvarande ställning öfvertaga rollen af sådana ledare för samhällsproduktionen?

(Denna sammanfattning af dr Åkerbergs inledande föredrag är af honom själf nedskrifven på min anhängan, då jag icke ville utsätta mig för risken att i något afseende oriktigt återgifva föredraget, hvilket väl torde få anses ha betydelse af att vara åtminstone Stockholms-socialisternas ekonomiska katekes.)

Den diskussion, som nu följde, fördes uteslutande af två positivister å ena sidan och socialister å den andra. Öfriga närvarande hörde stillatigande på, socialisterna då och då medelst handklappningar uttryckande sitt gillande af hvad deras meningsvänner sade.

Diskussionen öppnades af en positivist. Han önskade att, innan diskussionen öfver själfva frågan begynte, begreppen måtte klargöras något mer än hvad hittills skett på det att under diskussionen begagnade ord måtte från början af alla lika förstås. Dr Åkerberg hade antydtt, att han för sin del med arbetet, mot hvilket kapitalet skulle vara fiendtligt, förstod "egentligen arbetarne". Det vore godt om öfriga talare under diskussionen, när de använde ordet arbete i liknande sammanhang, deruti inlade samma betydelse som dr Å., denna voro nog den riktiga. Men hur förhölle det sig med uttrycket "kapital"? Enligt den definition dr Å gifvit å kapitalet, när han betraktade det som fiende till arbetarne, skulle det utgöras af döda ting. Men hur skulle väl de reverser och värdepapper, han talade om, kunna hysa några menskliga känslor, såsom hat eller kärlek, hur skulle de kunna i egentlig mening vara fiender eller vänner till arbetarne? Tal. antog att dr Å., uttryckt sig bildligt och att han i själfva verket menade *innehafvarne* af kapitalet, kapitalisterna. Men det vore farligt att i detta fall tala i bilder, utan att uttryckligen ge sådant tillkänna.

Sedan en talare, socialist, uttryckt sitt missnöje med att dr Åkerbergs anförande blifvit på ett sådant sätt "misstydt" samt bestraffande talat om "ordrysteri" och "afsigtliga förvrängningar", utan att han själf lät förstå hvad han menade med att "kapitalet är en fiende till arbetet", svarade dr Åkerberg, att hans tal ej varit bildligt, om härmad afsågs att han skulle med "kapitalet" ha menat kapitalisterna. Det ifrågavarande slaget af kapital, privatkapitalet, kunde väl icke sägas hysa fiendtliga känslor, men det *verkade* till skada för arbetarne och kunde med hänsyn härtill sägas vara desses fiender.

Positivist: Må så vara att kapitalet stundom kan tyckas verka till skada, men det verkar väl icke själfviljande utan blott i egenskap af medel i en viljande persons hand, hvilken person då är den egentligen verkande. Det blir sålunda ändå den viljande och verkande kapitalisten som är fienden och som därför bör ansvara, icke det döda och därför bör ansvara, icke det döda och oförmögna kapitalet. Jag har svårt att förstå hvarför socialisterna ej vilja formulera sin åsigt om den nuvarande ekonomiska ordningen på detta sätt, som är det enda uti hvilket rågon förnuftig mening kan ligga. Kan det manne vara feighet som gör att socialisterna ej sjunga ut sin mening de lefvande och verkande kapitalisterna midt i ansigtet?

Dr Åkerberg: Nej, det är den oreglerade produktionen, och den blinda konkurrensen — för hvilken ingen enskild kapitalist bär ansvaret — som nedtrycka arbetaren. De bestående ekonomiska förhållandena *tvunga* kapitalisterna helt enkelt till arbetslönsens nedtryckande.

En annan socialist tillfogade, att kapitalisterna "ej kunna göra det minsta" gent emot förhållandenas makt.

Är socialisternas teori sådan, inföll positivist, då öfverensstämmer den ej i alla afseenden med deras praktik. Socialisterna anse ju att strejker kunna vara berättigade och understöjda dem i sådant fall; hur kunna de göra detta i praktiken, när de på samma gång i teorien påstå att arbetsgifvaren ej rår för att han ger sina arbetare för liten lön och att han "ej kan göra det minsta" för lönsens höjande? Strejker äro ju då ändamålslösa och därför oförnuftiga? Men derna socialisternas teori strider ej allenast mot deras handlingar, den är en fullständig motsats till en annan af deras teorier. De anse ju, i likhet med oss positivister, att den s. k. Manchesterlagen om tillgång och efterfrågan ingalunda är en orubblig naturlag, såsom den af sina anhängare påstås vara. Men säga de på fullt allvar, att kapitalisterna stå maktlösa inför den "blinda konkurrensens" lag och ej kunna lemna sina arbetare bättre villkor, äfven om de ville, då hafva de ju dermed erkänt Manchesterkolans mening, att konkurrensens lag är en orubblig naturlag?

Dr Åkerberg: Socialismen anser ej de orsaker, som nedtrycka arbetslönen till existensminimum, ligga i naturförhållanden eller naturlagar, utan endast i en felaktig social och ekonomisk organisation. Denna skall, enligt socialismens uppfattning, förändras till det bättre just genom att produktionsmedlen blifva samhällets egendom.

Positivist: Socialister och positivister skulle då således verkligen vara ense om att anse att de orsaker, som nedtrycka arbetslönen till existensminimum, "icke ligga i naturförhållanden eller naturlagar", utan båda mena följaktligen att de äro ett verk af människor. Huru socialisterna, efter påståendet om kapitalistens maktlöshet inför "den felaktiga sociala och ekonomiska organisationen", kunna försvara sin åsigt om Manchesterlagen har jag mycket svårt att förstå. Positivisterna stöjda sin åsigt i detta fall på det faktum att mången kapitalist och arbetsgifvare verkligen håller sina arbetares lön öfver existensminimum, så att arbetarne befinna sig väl i hans tjänst och ej vilja lemna den samma, något som arbetsgifvaren icke skulle göra, om han stode inför en naturlag, som bjöde honom att gifva sina arbetare blott så stor lön, att de med nöd kunde lifnära sig deraf, eller med andra ord — existensminimum. Men äro dessa orsaker ett verk af människor, så böra de också kunna af människor undanröjas. Äro vi ense om det föregående, som Ni påstår, torde vi äfven vara ense i detta, likasom äfven deruti att vi båda anse yttersta orsaken till de ifrågavarande "orsakerna", det egentliga hindret för att ett rättvisare förhållande mellan kapital och arbete skall kunna åstadkommas, utgöras af — den menskliga egoismen. Men här synes öfverensstämmelsen i meningar mellan positivister och socialister upphöra. Under det att de förra anse att det nämnda hindret undanröjdes genom egoismens undertryckande i tillbörlig grad, sålunda genom en moralisk verksamhet, vilja de senare vinna målet genom samhällsordningens fullständiga omdaning på lagstiftningens — eller revolutionens — väg och genom att göra all privat egendom till statens direkta och genom lagarne hos staten kvarhållna egendom.

Diskussionen kom nu genom ingripande af några socialister af andra ord-

ningen in på sidan om ämnet, men han var äfven der högligen intressant, hvarför jag fortsätter redogörelsen.

En socialist yttrade, att positivisterna tycktes honom vara hyperidealister, när de trodde sig kunna vinna någon förbättring i de ekonomiska förhållandena på moralisk väg; socialisterna deremot vore rätt praktiska, när de ville anlita lagstiftningens hjälp. Om det, såsom en positivist förut sagt, skulle dröja 1,000 år innan socialiststaten kunde bli verklighet, skulle det därför för visso dröja 10,000 år, innan positivisternas idealsamhälle kunde förverkligas.

En positivist anmärkte då, att förhållandet måste blifva just det omvända. För att få all privat egendom till att blifva statens och att som sådan åtnjuta skydd af lagarne måste socialisterna först ha bibringat flertalet medborgare den öfvertygelsen att kapitalet är statens rättmätiga tillhörighet. Men icke det allenast, utan de måste äfven hos flertalet ha i grund uppyrkt all egoism, ty i annat fall skulle, strax efter det att de enskildes förmögenhet insamlats i statskassan, egoismen — äfven om deraf återstode blott en ringa del — förmå de enskilde medborgarne att skrapa åt sig hvad de kunde af denna gemensamma egendom. Positivisterna hoppades väl, äfven de, att kunna öfvertyga flertalet om att kapitalet är framkommet af allas arbete och därför bör förvaltas till allas bästa. Men de anse det icke möjligt att all egoism skall kunna utrotas, utan de tro till och med att den alltid måste i någon mån — i form af själfuppehållsdrift t. ex. finnas kvar och verka som sporre till arbete. Positivisterna ha således ett betydligt mindre arbete att utföra, innan de kunna se sitt ideal af samhällsordning förverkligadt, än hvad socialisterna hafva, hvilka ej kunna få sin stat till stånd och vidmakthållen med mindre än att de lyckats totalt utrota egoismen. Men antag att detta skett, antag att egoismen i alla dess former vore borta från det socialistiska samhället, hvad skulle medborgarne i detta samhälle då ha som sporrade dem till arbete? Skulle någon af dem, manne, utträtta någonting, utan att han hade uppsyningsmannens piska på sin rygg?

En hvar, svarade hr Palm och deri instämde dr Åkerberg, en hvar skulle sträfva efter de förtroendeplatser, som i den socialistiska staten vore inrättade för förtjenta medborgare.

Och härmad ändade denna diskussion, utan att bestämd resolution fattades, alldenstund, enligt dr Åkerbergs förklaring, klubben redan i sitt program yrkade på allt kapitals indragande till staten och dermed redan vore uttryckt dess åsigt, att privatkapitalet är en fiende till arbetet. B. L.

(Notis.)

"Vårt land", den bebådade nya dagliga Stockholmstidningen med kyrklig tendens, såges, enligt hvad till oss skrives från Stockholm, icke skola utkomma förrän vid nästa års ingång. Ett eller annat profnummer torde dock komma att utgifvas redan under december månad. Huruvida det nya organet skall blifva morgon- eller aftontidning lär ännu icke vara fullt bestämdt. Tidningens principaler torde helst se att den utgifves om aftnarne redan af det skäl att söndagsarbete derigenom må kunna undvikas. Om tidningens blifvande politiska färg, åtminstone i några af de praktiska politiska frågorna, torde man kunna få en antydning af den omständigheten att underhandlingar under sommaren lära hafva pågått om att till politisk författare i tidningen erhålla kandidaten Emil Svensén, förut fast medarbetare på det politiska området i Tiden och Aftonbladet.

Stockholm, Oskar Eklunds boktryckeri, 1885.

